

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

KHAMFENG SENKHAMCHAN

**ĐỜI SỐNG KINH TẾ VĂN HÓA CỦA DÂN TỘC THÁI ĐEN
(TÀY ĐĂM) HUYỆN KHĂM TỈNH XIÊNG KHOẢNG
NƯỚC CHDCND LÀO GIAI ĐOẠN 1975-2015**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

THÁI NGUYÊN - 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

KHAMFENG SENKHAMCHAN

**ĐỜI SỐNG KINH TẾ VĂN HÓA CỦA DÂN TỘC THÁI ĐEN
(TÀY ĐĂM) HUYỆN KHĂM TỈNH XIÊNG KHOẢNG
NƯỚC CHDCND LÀO GIAI ĐOẠN 1975-2015**

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan: Luận văn này là công trình nghiên cứu đầu tiên của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu được nêu trong luận văn đều trung thực. Những kết quả nghiên cứu của luận văn chưa được công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào khác.

TÁC GIẢ

KHĂM PHENG SEN KHĂM CHĂN

LỜI CẢM ƠN

Trước hết, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới cô giáo hướng dẫn PGS.TS Hà Thị Thu Thủy, cùng các thầy cô trong Khoa Lịch sử, trường Đại học Sư phạm- Đại học Thái Nguyên đã chỉ bảo tận tình, động viên, khích lệ tôi trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Tôi xin trân trọng cảm ơn Ủy ban Nhân dân huyện Khăm, tỉnh Xiêng Khoảng và chính quyền địa phương huyện Khăm đã tạo điều kiện thuận lợi về mọi mặt để tôi hoàn thành luận văn.

Trong thời gian đi thực tế, tôi đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của các già làng, trưởng bản và những người cung cấp thông tin ở các làng bản người Thái Đen ở huyện Khăm. Tôi xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ quý báu đó.

Cuối cùng, tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới Trường Cao đẳng Sư phạm Khăm Khay (tỉnh Xiêng Khoảng), gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên, giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, ngày 15 tháng 6 năm 2017

Tác giả luận văn

KHĂMPHENG SENKHĂMCHĂN

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	i
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG, SƠ ĐỒ	iv
MỞ ĐẦU	1
1.Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Đối tượng, mục đích, nhiệm vụ và phạm vi nghiên cứu	4
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	5
5.Đóng góp của luận văn	5
6. Bố cục luận văn	5
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN KHĂM VÀ NGƯỜI THÁI ĐEN (TÀY ĐĂM) Ở HUYỆN KHĂM TỈNH XIÊNG KHOẢNG, NƯỚC CHDCND LÀO.....	7
1.1.Khái quát về huyện Khăm, tỉnh Xiêng Khoảng	7
1.1.1. Vị trí địa lí, điều kiện tự nhiên	7
1.1.2. Điều kiện kinh tế - xã hội	8
1.2. Người Thái Đen (Tày Đăm) ở huyện Khăm, tỉnh Xiêng Khoảng.....	11
Tiểu kết chương 1	16
Chương 2: ĐỜI SỐNG KINH TẾ CỦA DÂN TỘC THÁI ĐEN (TÀY ĐĂM) Ở HUYỆN KHĂM, TỈNH XIÊNG KHOẢNG, NƯỚC CHDCND LÀO GIAI ĐOẠN 1975 - 2015	17
2.1. Kinh tế nông nghiệp	17
2.1.1. Trồng lúa nước.....	18
2.1.2. Nuôi rẫy	21
2.1.3. Chăn nuôi.....	22
2.1.4. Tổng thu nhập từ nông nghiệp.....	24
2.2. Khai thác nguồn lợi tự nhiên	26
2.3. Nghề thủ công.....	29

2.3.1. Đan lát.....	30
2.3.2. Nghề dệt.....	32
2.3.3. Nghề làm mộc.....	35
2.4. Buôn bán trao đổi	36
Tiêu kết chương 2	39
Chương 3: ĐỜI SỐNG VĂN HÓA CỦA NGƯỜI THÁI ĐEN Ở HUYỆN KHẨM	
TỈNH XIÊNG KHOẢNG NƯỚC CHDCND LÀO GIAI ĐOẠN 1975 - 2015.....	41
3.1. Văn hóa vật chất	41
3.1.1. Nhà ở.....	42
3.1.2. Trang phục.....	45
3.1.3. Ẩm thực	48
3.2. Văn hóa tinh thần.....	53
3.2.1. Ngôn ngữ, giáo dục	53
3.2.2. Tín ngưỡng dân gian.....	56
3.2.3. Phong tục tập quán	60
3.2.4. Lễ, tết	69
Tiêu kết chương 3	74
KẾT LUẬN	76
TÀI LIỆU THAM KHẢO	80
PHỤ LỤC.....

DANH MỤC CÁC BẢNG, SƠ ĐỒ

Bảng

Bảng 1.1. Thống kê thành phần dân tộc ở huyện Khăm, tỉnh Xiêng Khoảng năm 2014	10
Bảng 1.2. Thống kê về người Tày Đăm ở tỉnh Xiêng Khoảng (năm 2013).....	13
Bảng 1.3. Thống kê về người Tày Đăm ở huyện Khăm (năm 2015).....	14
Bảng 2.1. Nông lịch của người Thái Đen huyện Khăm	22
Bảng 2.2. Sản lượng và thu nhập từ trồng trọt của người Thái Đen ở huyện Khăm năm 2015	25
Bảng 2.3. Thống kê số lượng vật nuôi của người Thái Đen ở huyện Khăm năm 2015	26
Bảng 2.4. Thống kê hoạt động nghề thủ công của người Thái Đen trong 4 bản của huyện Khăm năm 2015	30
Bảng 2.5. Thống kê số lượng hộ gia đình người Thái Đen làm nghề buôn bán ở huyện Khăm, tỉnh Xiêng Khoảng năm 2015.....	37
Bảng 3.1. Bảng so sánh giữa ngôn ngữ nói của dân tộc Thái Đen với tiếng Lào và tiếng Việt.....	54

Sơ đồ

Sơ đồ 1.1: Các ngành của người Thái ở Lào	12
Sơ đồ 2.1. Quản lý nước trên ruộng lúa cấy	21

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Nước Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào là một quốc gia đa dân tộc. Theo số liệu thống kê năm 2015, Lào có 49 dân tộc. Nền văn hóa phong phú, đa dạng đậm đà bản sắc dân tộc. Một trong những nét văn hóa đặc trưng, tiêu biểu của các dân tộc đó là cuộc sống sinh hoạt, phong tục tập quán, tín ngưỡng dân gian và ngôn ngữ.

Huyện Khăm, tỉnh Xiêng Khoảng là một huyện nằm trong một tỉnh thuộc miền Bắc của Nước Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào có nhiều dân tộc đang sinh sống và làm ăn như: Phuôn, Mông, Lào, Thái đỏ (Tày Đeng), Thái trắng (Tày Khao), Thái đen (Tày Đăm), Lự...Tày Đăm (Thái đen) là một dân tộc có nguồn gốc lịch sử rất lâu đời. Người Tày Đăm có phong tục tập quán, văn hóa đặc trưng, riêng biệt của dân tộc mình. Điều đó thể hiện rõ trong ngôn ngữ nói, cách ăn mặc, phong tục tập quán và tín ngưỡng. Góp phần vào việc làm phong phú và đa dạng hơn cho văn hóa Lào.

Hiện nay, cuộc sống sinh hoạt của người Tày Đăm có nhiều biến đổi. Về kinh tế: Người Tày Đăm đã biết làm nhiều ngành nghề để góp sức mình vào công việc xây dựng và phát triển đất nước Lào. Kinh tế của người Tày Đăm ngày càng phát triển, đời sống của họ ổn định hơn xưa. Về văn hóa: Người Tày Đăm vẫn giữ được những nét đặc trưng riêng biệt của văn hóa mình để có thể phân biệt được với văn hóa của các dân tộc khác, đặc biệt là tiếng nói. Để tìm hiểu sâu sắc về cuộc sống sinh hoạt, đời sống kinh tế và văn hóa của đồng bào Tày Đăm, tác giả đã quyết định chọn vấn đề ***“Đời sống kinh tế, văn hóa của dân tộc Thái Đen (Tày Đăm) huyện Khăm, tỉnh Xiêng Khoảng, nước CHDCND Lào, giai đoạn 1975 - 2015”*** làm đề tài luận văn thạc sĩ.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Cho đến nay, đã có một số tác phẩm nghiên cứu về dân tộc Thái Đen do tác giả là người Lào và Việt Nam đề cập. Dưới đây, tác giả sẽ thống kê những công trình nghiên cứu có liên quan về đời sống sinh hoạt của người Thái Đen ở Lào nói chung và ở huyện Khăm nói riêng theo thời gian công bố:

Năm 2005, tác giả Khampheng Thipmountaly công trình “Quá trình hình thành và phát triển các dân tộc ở nước CHDCND Lào” ở Viện Nghiên cứu Dân tộc và Tôn giáo Lào. Cuốn sách này tập trung nghiên cứu về nguồn gốc và văn hóa của các dân tộc của Lào, trong đó có văn hóa của người Thái Đen.

Năm 2006, cuốn “Phong tục tập quán của dân tộc Thái Đen” của tác giả Quangxaykhăm Khunsilihương, Ban Quản lý và phát huy văn hóa dân tộc Thái Đen tỉnh Luông Năm Tha, đã đề cập đến phong tục tập quán của người Thái Đen ở tỉnh Luông Năm Tha, nước CHDCND Lào.

Năm 2007, Luận văn thạc sĩ “Trang phục cổ truyền của phụ nữ dân tộc Thái huyện Thường Xuân, tỉnh Thanh Hóa” của học viên Nguyễn Đại Đồng, trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên, giáo trình “Lào sức sá”, đề tài “Văn hóa của các dân tộc Lào” do Bộ Giáo dục và Thể thao Lào phát hành cũng nói đến văn hóa của dân tộc Thái Đen tại đất nước Lào.

Năm 2008, Luận văn thạc sĩ “Bản sắc văn hóa dân tộc Thái trong điều kiện đổi mới và phát triển kinh tế vùng Tây Bắc” của học viên Lô Thị Quỳnh Lan, Đại học Quốc gia Hà Nội đã tổng quan về bản sắc văn hóa dân tộc Thái ở vùng Tây Bắc (khái niệm văn hóa, bản sắc văn hóa của người Thái ở Tây Bắc cũng như bản sắc văn hóa dân tộc Thái nói chung; mối quan hệ biện chứng giữa văn hóa và phát triển kinh tế; những ảnh hưởng của sự phát triển kinh tế vùng Tây Bắc đến bản sắc văn hóa người Thái cũng như những thay đổi của bản sắc văn hóa Thái Đen bên cạnh sự phát triển kinh tế vùng Tây Bắc trong điều kiện mới). Đưa ra những đề nghị: xây dựng nơi lưu trữ, bảo tàng, trưng

bày, biểu diễn những nét hay, đẹp của truyền thống văn hóa dân tộc Thái; tổ chức các ngày hội văn hóa Thái; xây dựng và phát triển chữ viết, ngôn ngữ dân tộc Thái để bảo tồn và phát huy truyền thống dân tộc; triển khai và nhân rộng các mô hình bản văn hóa đã có như: bản Lác (Mai Châu, Hòa Bình), bản văn hóa dân tộc Thái Đen (Chiềng Cơi, thị xã Lai Châu).

Năm 2009, trong các cuốn sách “Dân tộc học” của tác giả Viengmala Vangmuoi, khoa Xã hội học, Đại học Quốc gia Lào; “Tìm hiểu các dân tộc ở Lào” của Viện nghiên cứu Dân tộc và Tôn giáo Lào của NXB Sibunhương, thủ đô Viêng Chăn, đã đề cập đến các dân tộc sinh sống ở Lào, trong đó có dân tộc Thái Đen.

Năm 2014, Cuốn “Dân tộc Thái Đen ở tỉnh Xiêng Khoảng” của tác giả Bounphone Onsouvanh, năm 2014, thủ đô Viêng Chăn đã tập trung nghiên cứu vào cuộc sống của người Thái Đen ở tỉnh Xiêng Khoảng.

Năm 2015, khóa luận tốt nghiệp Đại học Văn hóa Hà Nội “Tìm hiểu tang ma của người Thái Đen ở xã Nghĩa Lợi, tỉnh Yên Bái”, tác giả Lộ Thị Huyền đã trình bày về việc tổ chức lễ tang của người Thái Đen ở xã Nghĩa Lợi, tỉnh Yên Bái. Khóa luận tốt nghiệp “Văn hóa của dân tộc Thái Đen bản Xoong Tay, huyện Xoong, tỉnh Hủa Phăn”, tác giả Phiensy Venmixay và Alithao Phialuong, trường Đại học Quốc gia Lào đã đề cập đến tình trạng văn hóa của dân tộc Thái Đen ở bản Xoong Tay, huyện Xoong, tỉnh Hủa Phăn. Luận văn thạc sỹ “Lịch và Nông lịch của người Thái Đen ở Sơn La” của học viên Phạm Ngọc Hà, trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn đã cung cấp nội dung về Lịch và Nông lịch của người Thái Đen.

Các công trình nghiên cứu và các tài liệu được tiếp cận trên đây đều có nội dung đề cập đời sống kinh tế văn hoá của đồng bào Thái Đen ở các góc độ khác nhau, tuy nhiên chưa có tác giả nào nghiên cứu một cách toàn diện và hệ thống về kinh tế, văn hóa của người Thái Đen tại huyện Khăm, tỉnh Xiêng